

ritkítja. Csak fogyaszt, de nem alkot és a kultúra, ez a kényes virág, senyved, pusztul (Óh, megismered-e, mai nevelő az ellenséget, amely nemes törekvéseid mögött gúnyosan leselekedik a „modern ember“ ideájára képében az ifjúság előtt, mikor azt lélekemességre, szerénységre, önfeláldozásra és hazaszeretetre akarod lelkesíteni ? !)

Végül szól a mai kor világnézetére jellemző *existenciális filozófiáról*. E szerint oda vagyok dobva egy világba, amely ellenségesen áll szemben velem. Legősibb élményem a félelem, a halál félelme. Létem állandó aggodalom, mert félek attól, hogy megsemmisülök. A halál mely vár rám, biztos, ám titokzatos az a Semmi, amely éltetmet fenyegeti. Ez a filozófia az élet magyarázata és vezetője kíván lenni s ezzel a vallás határát súrolja. Annak az embernek a vezetésére vágyik, akit — mint a *Lovagot Dürer* képén — a Halál és az Ördög fenyegetnek útján, akit két felől a Semmi sötétje vesz körül, útjára pedig csak egy fénysáv hull: a saját öntudatának lidérces fénye. S ő mégis magára veszi történelmi helyzete minden terhét és rejtet-hetetlenül megy útján előre. Talán ez lesz az új ember, aki el mer indulni ebből az összeomló világból egy új világ felé s reméli abban a reménytelent is: *a diadalt a Halál és az Ördög felett . . .*

. . . *Elég ebből a könyvből ennyi*. Nem merülünk bele most abba a szellemi arcábrázolásba, ami a többi fejezetekből (*kultúra, vallás, erkölcs, tudomány irodalom, színház, művészet és modern zene*) árad a mindjobban megrettenő olvasó felé. Ajánljuk azonban mindenkinek, aki csak hozzájuthat: olvassa el ezt az összefoglaló művet és vonja le saját egyénisége és nevelői munkája számára a tanulságokat, mert

„ . . . mi vagyunk élők a holtak között,
idők-gyűrt kenyérben a kovász,
miénk a hulló csillaglátás kéje
és miénk a csizmarugdosás . . . “

Miénk, akik vezetői vagyunk ennek a kaotikus, reményevesztett kornak s akiknek kezére a jobb jövő egyetlen pozitív ígérete: a gyermek bízott.

Dr. Aldoboyi Nagy Miklós.

Dr. Péchy Henrik: A történelmi hullálmélet és a történelmi jövő ki-számítása. Szerző kiadása. Budapest, 1938. 88. 1.

Szerző a Hégel, Comte, Lamprecht, Spengler, stb. írók módszertani műveiből ismert hullálmélet segítségével a történelmi események mechanikai törvényszerű-ségére von következtetéseket. Szerinte az emberi történet tömegélet jelenségei a ha-ladó hullám szabályszerűségével ismétlődnek és feltartóztatlanul bekövetkeznek. Sőt e hullámszerű szabályosság alapján a bekövetkezendő események időpontjai is előre megállapíthatók. Dicséretreméltó buzgalommal vizsgálja a történelem alakulá-sát és a pozitivisták irány és a szellemtörténelmi iskola fölött egyaránt pálcát törve, az általa történelmi determinizmusnak nevezett hullálméletet tartja a leghelye-sebb módszernek, amelytől egyenesen azt várja, hogy igen fontos államtudománnyá fog kifejlődni. Megkísérli az emberiség politikai és kulturális életének sokrétű meg-nyilvánulását, a hátország, forradalmakat, szellemi és gazdasági mozgalmakat, bi-zonyos rendszerbe foglalni és azt tömegéleti magyarázattal megvilágítani. Kétség-telenül figyelemreméltó megjegyzéseket olvashatunk „Az új történelembölcséleti vi-lágnézet“ és a „Történelmi matematika“ című fejezetekben, de nem tudunk a szerző okfejtésével mindenben egyetérteni. Úgy látjuk, hogy a háborúk és forradalmak szerző által feltüntetett dátumának periodikus ismétlődései és a velük kapcsolatos „tömegeseménycsoportok“ nem mindig esnek egybe a történelmi dátumokkal. Péchy

szerint ennek egyik oka a történelmi munkák pontatlan adatközlése, „a részlet a dátum közlésénél a korábbi időbe visszanyúló előzmények mellőzése, pl. nemzeti történetünk eseményeinél mellőzi a trianoni katasztrófát, a Szabadságharc esztendeje pedig nála előzményeinél fogva 1812-ig nyúlik vissza. „A történelmi prognózisok“ című fejezetben a hullámtörvény segítségével érdekes jóslatokat olvashatunk a második ezredévig, Szerző a függelékben közölt iratokkal bizonyítja, hogy az 1904—1935. évekre közölt jóslatai tényleg bekövetkeztek. Pl. Megjövendölte pár évvel előtte a világháború kitörését. 1915-ben előre látta, hogy a háború a központi hatalmakra katasztrófális kimenetelű lesz; egy évvel később pedig jelezte az orosz forradalmat és több európai trón megdőlését. Szívesen elismerjük, hogy ezen előrelátások tényleg bekövetkeztek, de le kell szögeznünk, hogy ehhez hasonló meglátások a szerző sok kortársa írásaiban és beszédeiben is felfedezhetők.

Minden érdekessége mellett nem tarthatjuk a szerző elméletét a történettudomány számára ezidőszerint beilleszthető segédtudománynak és disciplinának. A történelemben vannak szabályszerűségek, ismétlődések, de azok a természettudományokéhoz hasonló elvont törvényekbe, az eszmék, a lelki élet sajátos természeté miatt nem szoríthatók be. A történetfilozófia megállapítása szerint is minden történelmi eseményt oly sok oksági sor bonyolult finom szálának egybeszővődése hoz létre, hogy itt exakt törvényszerűség nem állapítható meg. A történelem egyes korszakainak hasonló jelenségeiből sok tanulságot levonhatunk, de a történelem maga, annak sajátos jelenségei, teljes egészükben nem ismétlődnek meg. Hogy jelenleg nincsen pontosan körülírható hullámelméleti egység szám, mutatja szerintünk az is, hogy az ilyen irányú művek írói kénytelenek elméletük érdekében egyes adatokat mellőzni, vagy azokat különleges megvilágításba helyezni.

Péchy Henrik főtörzsorvos ur szaktörténészhez is dicséretreméltó gyakorlati és elméleti tájékozottsággal rendelkezik. Jelen művében Th. Buckle angol történetíró „History of civilisation in England 1857.“ történelmi determinizmusát alkalmazza. Hozzá hasonlóan a társadalom tömegjelenségeinek törvényszerűségei alapján kísérli meg a történelmet törvénytudománnyá átalakítani. Könyve kétségtelenül érdekes olvasmány, de történész számára véleményünk szerint jelenleg segédkönyvül nem használható fel.

Zsámbéky László dr.

Komoróczy György: A mai Lengyelország. Bp. Magyar Szemle Társaság 76. o.

Apponyi Albert gr. az egyik mély történetfilozófiai elmélkedésében írja, hogy egy-egy nemzet hivatását igazolhatja már a pusztá létezése is. Lengyelország politikai és kulturális létét évszázadokon át bizony alig-alig mutatta más tényező — a fenti tételen kívül. Az ország hosszú időnkig a belső széthúzásnak, majd a külső imperialista mohóságnak volt az áldozata. S éppen ezért tartjuk Komoróczy könyvét a saját nemzeti feltámadástudatunk hirdetőjének is. Nagy-Lengyelország megszületését mutatja be abban a korban, amelyet két forradalom tűzfüggőnye övez, Tehát belső aléltasága és csonkasága sok hasonlóságot mutat a békekötési évek magyar állapotaival.

A jelenlegi helyzet tárgyalását rövid történeti áttekintéssel teszi világosabbá. Az elmúlt eseményekkel kapcsolatban azonban talál módot a történeti oknyomozásra, sőt a lengyel nacionalizmus és lengyel dinamikus lelkiség körvonalazására is. A 19. század folyamán az orosz elnyomatás idején fedezte fel a lengyel nép önmagát.